

DEN BLOMSTERTID NU KOMMER... ELLER?

2020-06-05

Av: Rådet för hållbara städer

Den 5 juni firas världsmiljödagen. En dag som instiftades vid FN:s första globala miljökonferens i Stockholm 1972. Temat för världsmiljödagen 2020 fokuserar på biodiversitet under devisen "Time for Nature".

Mänskligheten står inför stora utmaningar och staden spelar en avgörande roll för hur vi kommer att klara dem. De livsmiljöer som omger oss i våra städer och tätorter består av byggnader, gator och torg men även av gröna miljöer som parker, naturområden, alléer och gröna gårdar. Dessa gröna miljöer rustar oss för klimatförändringar och bidrar till hälsa och välbefinnande. Betydelsen av grönska i våra livsmiljöer är stor, vilket visat sig denna vår då nedstängning av skolor och arbetsplatser medfört att människor med alla sinnen återupptäckt de nära gröna platserna i våra städer.

Grönområdena ger oss plats för egen tid, fri lek, rörelse och återhämtning. Foto: Johan Dehlin

Vi människor mår bra av grönska och de tjänster som naturen ger oss – det vi kallar för ekosystemtjänster. Betydelsen för mänskligt välbefinnande och hälsa är tydligt vetenskapligt fastslagen. Vi vet också mycket väl vilka hoten mot biologisk mångfald är. Urbaniseringen och förtätningen av världens städer är ett av dessa. Men trots decenniernas arbete med kartläggning och tydliga nedåtgående trender för den livsviktiga mångfalden, får den sällan den uppmärksamhet och hantering som krävs.

IPBES, (Intergovernmental Science-policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services) den biologiska mångfaldens motsvarighet till FN:s klimatpanel IPCC, pekade förra året ut en akut situation i sin omfattande rapport. Forskarna anser att vi befinner oss i den sjätte stora globala massutrotningen av arter. Förlusten av biologisk mångfald och klimatförändringarna, två av vår tids stora ödesfrågor, är också sammanflätade. Artrik natur bidrar till hållbara ekosystem, som bättre förmår klara av klimatförändringar.

STADEN KAN GÖRA SKILLNAD

Svenska städer har många gröna platser, parker och naturområden, och dem behöver vi värna. I staden finns rester av miljöer som är försvunna i skogs- och jordbrukslandskapet som de månghundraåriga lövträden och tallarna, duvhöken som är vanligare i staden än i skogen, och groddjuren i villaområdenas, parkernas och golfbanornas dammar. Grönområdena ger oss plats för egen tid, fri lek, rörelse och återhämtning. Samtidigt låter de oss känna gemenskap med både andra i samhället och annat levande. Men vi har också en stor andel mark som tas upp av hårt klippta gräsytor, parkeringar, vägar och gator. Det är mark som skulle kunna omvandlas eller kompletteras med träd, regnträdgårdar med mera, och användas för att skynda på omställningen av samhället och stärka den biologiska mångfalden.

Våra större städer omvandlas i en hög takt och vi ser nya stadsdelar växa fram. Behovet av fler bostäder är stort och vi behöver fortsatt öka takten i bostadsbyggandet. Samtidigt måste vi bygga städer och samhällen som är bra livsmiljöer för

oss människor och också bra för miljön. Vi kan inte välja mellan hållbarhetsaspekterna, vi måste hitta sätt att bygga socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart. Vi kan inte heller se enbart till det korta perspektivet utan måste även planera för det riktigt långsiktiga. I många fall är det inte så vi utvecklar och bygger vår städer och samhällen idag. Vi måste ställa om och utveckla och bygga städer och samhällen som kan vara fulla av liv i alla dess former på lång sikt, som kan hantera klimatförändringar och bidra till människors fysiska och mentala hälsa.

TILLFÄLLIG UTSTÄLLNING KAN VISA VÄGEN FÖR OMSTÄLLNING

Inom Rådet för hållbara städer arbetar en rad myndigheter med en mångfald av åtgärder som på olika sätt bidrar till hållbar utveckling av städer och samhällen. Det handlar om forskning, innovation, stöd till kommuner och mycket mer.

En av parterna i rådet, Statens centrum för arkitektur och design – ArkDes öppnar i dagarna utställningen *Infield* på Skeppsholmen. Hela Exercisplan framför museet har förvandlats till ett grönskande ängslandskap formgett av den internationellt erkända konstnären Linda Tegg. Den hårda asfaltsplanen har tillfälligt ställts om, och fyllts med svenska ängsväxter som idag håller på att försvinna i snabb takt i det svenska landskapet. Platsen erbjuder vackra upplevelsevärden för oss människor, men också en födoplats för många av våra vilda bin. En plats som hyllar den biologiska mångfalden, och som förmedlar en ökad förståelse av naturens och grönskans roll för vårt välbefinnande.

Utställningen har ett viktigt budskap att förmedla. Rådet och ArkDes framhäver här betydelsen av att involvera arkitektur och design, såväl inom frågor som berör byggd miljö och klimatpåverkan, som ur ett vidare hållbarhetsperspektiv. Miljöer som gestaltas med omsorg, med långsiktighet och cirkularitet som utgångspunkt, skapar ekonomiska, ekologiska och sociala värden.

Även om miljösituationen på flera områden förbättrats, blir klimatförändringarnas effekter alltmer påtagliga. Städer tvingas hantera allt större påfrestningar som översvämningar, värmeböljor och torka. Den biologiska mångfalden minskar och för många människor ökar samtidigt deras fysiska och mentala ohälsa. Vi blir därför bekymrade när vi ser hur osynligt arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster är i det mesta av den pågående stadsomvandlingen. De strukturer som vi bygger idag kommer att ligga fast i hundratals år.

NÄR VI VET SÅ MYCKET – VARFÖR HÄNDER DET INTE TILLRÄCKLIGT?

Utmaningarna för den biologiska mångfalden är visserligen globala, men mycket kan göras på lokal nivå för att förbättra livet i staden. I våra växande städer bör bevarande och utvecklande av gröna livsmiljöer och gynnande av en hög biologisk mångfald vara en högt prioriterad fråga, ur såväl ekonomisk, social och ekologisk synvinkel. Det finns goda exempel i olika projekt. Nu är det hög tid att dessa blir standard i all stadsutveckling.

Städer behöver arbeta med den biologiska mångfalden på flera sätt, här är några exempel:

- Skydda och utveckla särskilt värdefulla områden och genomföra specifika åtgärder för hotade arter som behöver särskild hjälp.
- Arbeta med sammanhängande, kvalitativa grönområden.
- Satsa på grön infrastruktur i hela landskapet och på olika nivåer (från balkonger och planteringar till stadsskogar och regionala stråk).

- Prioritera naturbaserade, ofta både enkla, kostnadseffektiva och mångfunktionella lösningar både i planering av nya stadsdelar och i förtätning och förvaltning av befintliga. Exempelvis genom att anlägga dammar och växtbäddar som kan ta hand om både dagvatten och mildra effekter vid skyfall, ger ökad biologisk mångfald, bidrar till reglering av lokalklimatet och skapar lekfulla rum för rekreation och sociala mötesplatser.
- Satsa på gröna offentliga rum som är väl gestaltade, med god landskapsarkitektur, och som förenar ekologiska, sociala och kulturella värden.
- Satsa på praktisk forskning så att våra nya gröna miljöer kan utvärderas, förbättras och skalas upp.

Världsmiljödagen påminner oss alla om vår roll för att värna om, och främja vår gemensamma miljö. Det är inte bara byggandets aktörer som har ett ansvar för den biologiska mångfalden. Det är vårt gemensamma ansvar. Alla som kan, bör dra sitt strå till stacken, så även på bostadsgårdar och i villatradgårdar kan man låta gräsmattan bli en äng, minska andelen hårdgjorda ytor och plantera en mångfald av växter.

Låt det bli ett gemensamt mål att förtäta stadsgrönskan. Låt oss tillsammans sträva efter att få in så mycket grönska som möjligt i våra samhällen. Så kan vi alla bidra till att den blomstertid nu kommer!

Helena Bjarnegård, riksarkitekt och ordförande Rådet för hållbara städer

Kieran Long, överintendent ArkDes – Statens centrum för arkitektur och design

Åsa Keane, ordförande i föreningen C/O City

Anders Sjelvgren, generaldirektör, Boverket

Björn Risinger, generaldirektör, Naturvårdsverket

Caroline Dahl, verksamhetsledare för Tankesmedjan Movium vid SLU

Sveriges Arkitekters akademi för landskapsarkitektur genom ordförande landskapsarkitekt LAR/MSA Göran Lindberg